

محمد پاکدل جوان؛ از کارگردانی نمایش خود به «صبا» می‌گوید

خرسی با زبان انگلیسی

دلارام صادقی

گفت و گو

آثار آنتوان چخوف همواره موافقان خود را داشته است و اکنون هم هنرمندان بسیاری به سراغ نمایشنامه‌های او می‌روند تا آن را برای اجرا در سالن آماده کنند. «خرس» عنوان یکی از نمایشنامه‌های چخوف است که محمد پاکدل جوان کارگردانی آن را برعهده دارد. این نمایش که به زبان انگلیسی است در مجموعه تئاتر دیوار چهارم به اجرا می‌رود. بازیگران این نمایش را محمد پاکدل جوان، روشک رضایی مهر و آیت نتاج تشکیل می‌دهند. در خلاصه نمایش «خرس» آمده است: ملاکی مجرد و میان سال و زن‌گریز (بواسطه تجربیات گذشته‌اش) برای وصول طلبش به خانه زنی بیوه و تارک دنیا (به خاطر از دست دادن همسرش) وارد می‌شود که در روند نمایش هر دو با تجربیاتی کاملاً متضاد با شرایط روحی و روانی‌شان مواجه می‌شوند. در این شماره از «صبا» با محمد پاکدل جوان گفت‌وگو می‌کنیم که در ادامه می‌خوانید.

را آذرخش قراهانی طراحی کرده و خیلی درست محتوا رایه مخاطب می‌رساند.

تا زمانی که خودمان رایه مرز و یوم محدود کنیم، اتفاق خاصی در زمینه طراحی پوستر، بازیگری و... نخواهد افتاد. آشنایی‌ام با آقای قراهانی یکی از شانس‌های من در این کار بود و او در کمال نبلوری به همان چیزی که مد نظر من بود اعتقاد داشت تا در همه زمینه‌ها مرزها را بشکنیم و این اتفاق در مقوله طراحی پوستر هم افتاد. آقای قراهانی بسیار سخت‌گیر هستند، من حتی از دکور و تمرین‌ها قریب فرستادم و توضیح دادم، آقای قراهانی متوجه شدند ذهن من به عنوان کارگردان و تفکر او درباره این متن چخوف یا یکدیگر همخوان است، در نتیجه به یک تفاهمی رسیدیم.

سخر آخر؟

اگر اکنون این اقتضار را داریم تا روی صحنه بایستیم، صد درصد پیشینه دارد و ما مدیون اساتیدمان هستیم. سه استاد دارم که برای من وقت گذاشتند و نفس به نفس با آن‌ها بودم، از استاد مرحوم سمندریان، میکائیل شهرستانی و استاد پیرزاد جاودان‌قر، کمال تشکر را دارم. از همه عوامل، آقای قراهانی و رامین عبداللهی که برای تیزر زحمت کشیدند تشکر می‌کنم که کمک کردند تا این نمایش را با این کیفیت به صحنه ببریم.

آخر تمایش است، این امکان را ایجاد کردیم که مخاطب متوجه این قضیه شود، کم‌این که امروزه انگلیسی، زبانی نیست که با مایه‌نگته باشد برای مثال اگر می‌خواستیم زبان اسپانیایی را در کار استفاده کنیم، قضیه فرق می‌کرد اما ۲۰ تا ۳۰ درصد تماشاگران متوجه قصه خواهند شد.

پس کسی که به‌طور کامل به زبان انگلیسی مسلط نباشد می‌تواند تماشاگر تمایش «خرس» باشد؟

۱۰۰ درصد. در شب‌هایی که اجرا کردیم به‌طور کامل این موضوع را مشاهده کردیم. دوستی بود که گفت خدا پدرت را بیامرزد که چند جمله آخر را فارسی گفتی، البته مصاحبه‌ها در سایت تیوال هم قرار دارند و می‌بینید که همان مخاطب هم متوجه تحلیل تمایش شده و ارتباط برقرار کرده است. یا توجه به روند تکنولوژی، مردم مجبور هستند تا با مقوله زبان در محاسبات روزانه‌شان سر و کار داشته باشند. با پارامترهای کارگردانی می‌توان کاری کرد که برای مخاطب کاملاً ملموس و قابل درک باشد.

در صحبت‌هایتان به این موضوع اشاره داشتید که این سبک از کار یعنی تمایش با زبان اصلی در ایران در حال جاافتادن است؛ فکر می‌کنید در تئاتر به چنین سبک و تمایش‌هایی نیاز داریم؟

بله؛ احتیاج داریم. به قول معروف هنر تزدایرتان است و پس، اگر به چنین مقوله‌ای هم اعتقاد داریم، این هنر باید دیده شود، وقتی که فقط به سرزمین خودمان محدود شویم و برای مخاطب خود اجرا کنیم در نتیجه هیچ‌وقت هنر به خارج از مرزها راه پیدا نمی‌کند. نیاز تئاتر به زبان انگلیسی پیدا است و هم‌زمان با «خرس» چند تمایش دیگر هم به اجرا می‌رود و بازیگر باید روی صحنه خودش را محک بزند.

یارها کارگردانان مختلف آثار چخوف را در ایران کار کرده‌اند و به صحنه برده‌اند، شما در تمایش «خرس» غیر از زبان از چه المان و ویژگی‌هایی برای نوآوری استفاده کردید که یا سایر تمایش‌های از این دست تفاوت پیدا کند و برای مخاطب کلیشه‌ای نباشد؟

با قضیه نوآوری موافق نیستیم. این که حتماً متن شناخته‌شده‌ای که برای تمایش انتخاب کردید، ویژگی خاصی بر آن اضافه کنید تا صرفاً موضوع نوآوری در آن تمایش مطرح باشد، درست نیست. برای مثال در فرانسو تمایش «هملت» هم‌زمان در چندین مکان مختلف اجرا می‌رود. زمانی که درباره‌ی متنی در سطح جهانی صحبت می‌کنیم، مفهوم و تحلیلش باید در پر و سه کارگردانی، از حالت نوشته به صورت اجرایی دربیاید که تئاتر شود. نمایشنامه آنتوان چخوف هم از این قانده مستثنی نیست و حالا ۱۳ سال پیش با یک تحلیل و سواد اجرا کردم اما اکنون با سواد و بضاعت بیشتر کار را روی صحنه کردم تا حق مطلب ادا شود. این فرایند همچنان ادامه خواهد داشت و اجرای من در ۱۰ یا ۱۵ سال دیگر متفاوت‌تر خواهد بود و حرفی که چخوف در آن اثرش زده است دقیق‌تر و درست‌تر با توجه به شرایط روز قابل‌ارایه خواهد بود.

پوسترهایی که برای تمایش‌ها طراحی می‌شوند بسیار اهمیت دارند اما در این زمینه ما کم‌کاری می‌کنیم، یکی از ویژگی‌های مهمی که تمایش «خرس» دارد پوسترش است که آن

تمایش «خرس» به زبان انگلیسی به اجرا می‌رود، با توجه به این که اکنون مخاطبان تئاتر کم هستند چطور شد که تصمیم گرفتید نمایشنامه‌ای از چخوف با زبان اصلی برای اجرا انتخاب کنید؟

۱۳ سال پیش نمایشنامه «خرس» را در موسسه سمندریان اجرا کرده بودم و استقبال بسیار خوبی تیز داشت، استاد سمندریان هم بسیار موافق این قضیه که به زبان اصلی به اجرا رود، بودند ولی در آن زمان از لحاظ معلومات و سواد انگلیسی در آن حد نبودم که بتوانم این کار را انجام دهم. در طی این ۱۳ سال با توجه به مطالعات و زمانی که برای این موضوع صرف کردم متوجه شدم، اگر بازیگران ایرانی نخواهند ایده‌آل فکر کنند و به طرف دیگر قضیه تگاهی داشته باشند باید این تجربه را کسب کنند. با توجه به تجربه‌ای که سال‌ها پیش در اجرای این تمایش داشتم، تصمیم گرفتم که این اتفاق بیفتد و به صورت زبان اصلی آن را اجرا بکنیم.

زمانی که خواهیم تمایشنامه‌ای را به زبان اصلی برای اجرا آماده کنیم یا محدودیت‌هایی مانند انتخاب بازیگر که به زبان انگلیسی مسلط باشد مواجه هستیم، از چه ویژگی‌هایی برای انتخاب بازیگر، استفاده کردید؟

بزرگ‌ترین چالش ما برای این تمایش انتخاب بازیگر بود. حدود یک سال پیش تمایشی را دیدم و چیزی که روی صحنه مشخص بود، این بود که گروه، فاقد پیشینه تئاتر و بازیگر نبودند اما بسیار خوب به زبان انگلیسی مسلط بودند و این تقصی کاملاً دیده می‌شد. در آن زمان علاقه داشتم که تمایشی این چنینی یعنی به زبان انگلیسی کار کنم حتی به عنوان بازیگر در تمایشی این‌گونه حضور داشته باشم اما فرایند کارگردانی را نداشته باشم، فکر کردم می‌تواند اتفاق خوبی در تئاتر باشد به شرطی که همه چیز باهم جور باشد یعنی کسی که ایفای نقش می‌کند، هم به زبان انگلیسی مسلط باشد و هم بازیگر باشد. بر همین حساب ما وارد فرایند بسیار سختی شدیم. یا توجه به صحبت‌هایی که من با یکی از دوستان داشتم، هیچ‌کدام از این دو پارامتر روی یک سطح نبود و یا فردی پیشینه تئاتر خوبی داشت اما مسلط به زبان نبود و یا بالعکس. در نهایت با توجه تلاش‌های زیادی که انجام دادیم موفق شدیم به این چپش برسیم. تماشاگران و اساتیدی که تئاتر هستند و تخصصشان زبان است از بازیگران تمایش راضی هستند.

زمانی که تصمیم به پرداخت این نمایشنامه به زبان انگلیسی گرفتید؛ نگران این نبودید که شاید مخاطب نتواند با آن ارتباط برقرار کند و این موضوع برای اجرا ریسک به حساب می‌آید؟

از همان یهو قضیه، این مسئله حجم بزرگی از ذهن مرا گرفته بود. کار در این سبک به‌تازگی باب شده است و اکنون می‌بینیم که دوستان دیگر به سمت تجربه در این کار می‌روند و اتفاق بسیار خوبی است. طبق گفته‌های استاد سمندریان بازیگر در ابتدا باید بدن، میمیک و قسمت سوم دیالوگ را کار کند، اما اتفاقی که اکنون در تئاتر ما می‌افتد، بازیگری که اولین بار با نقشی مواجه می‌شود، اول از همه در قسمت سوم، یعنی فقط در بیان و دیالوگ گفتن تلاش خود را می‌کند. خیلی از فاکتورهای دیگر در بحث کارگردانی و بازیگری از لحاظ میزآهنگ، طراحی صحنه و لباس، بدن، میمیک و در آخر دیالوگ هستند که به آن‌ها توجه نمی‌شود. برای تماشای تمایش «خرس» لزوماً نباید به آن زبان مسلط باشد تا محتوا را بفهمد. نمایشنامه «خرس» دست ما را به دلیل این که کم‌دی است و مردم شناخت خوبی به چخوف دارند، باز می‌گذارد. یا توجه به تمرکز که بر چند پارامتری که دیالوگ

با قضیه نوآوری موافق نیستیم